

รูปแบบการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วมเชิงพุทธของเทศบาล
ตำบลปะโค อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย
BUDDHIST PARTICIPATORY COMMUNITY DEVELOPMENT MODEL
OF PA KHO SUBDISTRICT MUNICIPALITY MUEANG
NONG KHAI DISTRICT, NONG KHAI PROVINCE

¹อริย์รัช เลิศรวมโชค, ²ภณทิลา น้อยเจริญ, ³ทองคำ ดวงชั้นเพชร

⁴พระมหาเกริกเกียรติ นีรุตติเมธี, และ ⁵พระมหาจันทน์ ผมไผ่

¹Arithat Loesruamchok, ²Phunthila Noicharoen, ³Thongkam Daungkhunpet

⁴Phramaha Koekkiad Niruttimatee and ⁵Phramaha Jumnong Pompai

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹arithat.loes@mcu.ac.th

Received : January 16, 2023; Revised : March 23, 2024; Accepted : April 30, 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ 1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมเชิงพุทธในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลตำบลปะโค อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย 2. เพื่อศึกษารูปแบบหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วมของเทศบาลตำบลปะโค อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วมของเทศบาลตำบลปะโค อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย พบว่า ปัญหาด้านสังคม ทีมผู้บริหาร มีการนำหลักศีลภาวนาไปพัฒนาสังคมด้วยการฝึกอบรมศีล ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียน ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมมีการนำหลักทรี คือ ความสะอาดใจที่จะไม่ทำความชั่ว และนำหลักโศตตปะ คือความรู้สึกเกรงกลัวต่อ

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย.

²อาจารย์, ดร. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย.

³อาจารย์, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย.

⁴อาจารย์, ดร., สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย.

⁵ อาจารย์, ดร., สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย.

การทำชั่วทั้งปวง, ปัญหาด้านเศรษฐกิจ มีการนำหลักทฤษฎีธรรมมิกัตถประโยชน์ คือการมองเห็นประโยชน์สุขสามัญ ด้านวัฒนธรรมมีการนำหลักกตัญญูกตเวทิตา ด้านการปกครองมีการนำหลักทศพิธราชธรรม มีความเอื้อเฟื้อแบ่งปัน มีความประพฤติดีงาม เป็นผู้เสียสละความสุขส่วนตนเพื่อความสุขส่วนรวม

คำสำคัญ : รูปแบบ, การพัฒนาชุมชน, การมีส่วนร่วมเชิงพุทธ

Abstract

The objectives of this research are: 1. To study Buddhist participation in community development of Pakho Subdistrict Municipality. Mueang Nong Khai District Nong Khai Province 2. To study the pattern of Buddhist principles. in the participatory community development of Pa Kho Subdistrict Municipality Mueang Nong Khai District Nong Khai Province It is qualitative research. The results of the research found that the principles of Buddhism were in the participatory community development of Pa Kho Subdistrict Municipality Mueang Nong Khai District Nong Khai Province found that social problems, the management team has applied the principles of precepts and prayers to develop society through precept training. Set in discipline Don't harass Environmental problems involve the use of the principle of morality, which is the shame of not doing evil. and apply the principles of Ottappa It is the feeling of fear of all evil deeds, economic problems. The principles of *tiṭṭhadhammakattha* are applied. is to see the benefits of ordinary happiness In terms of culture, the principle of filial piety is introduced. In terms of governance, the tenets of *Dassabhidharat Dhamma* have been applied. Be generous in sharing Have good behavior He is a person who sacrifices his own happiness for the happiness of the whole.

Keywords: format, community development, Buddhist participation,

บทนำ

การมีส่วนร่วมของประชาชนสร้างความเชื่อมโยงโดยตรงใหม่ ระหว่างสาธารณชนและผู้มีอำนาจตัดสินใจในทางราชการในระดับพื้นฐานที่สุด การมีส่วนร่วมของสาธารณชนเป็นวิธีการของการสร้างความมั่นใจว่า ผู้ที่ทำหน้าที่ตัดสินใจที่จะทำให้เกิดผลกระทบต่อชีวิตของประชาชน มีการเสวนากับสาธารณชนกลุ่มนั้น ก่อนการตัดสินใจจากมุมมองของสาธารณชน (ประพันธ์ นีกระโทก,

2557: 61) การมีส่วนร่วมของประชาชน เพิ่มการมีอิทธิพลของพวกเขาต่อการตัดสินใจที่มีผลต่อชีวิตของพวกเขา จากมุมมองของข้าราชการ การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นวิถีทางที่ปัญหาโต้เถียงกัน ได้รับการแก้ไข การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นวิธีการของการสร้างช่องทางที่ทำให้เรื่องที่แตกต่างกันเหล่านี้ สู่การสานเสวนาที่แท้จริง ระหว่างประชาชนที่มีมุมมองต่างๆ กันไป (พระสมัย สุทธิโก (แถมบุญ), 2556: 23) การมีส่วนร่วมจะเป็นวิธีการที่สร้างความมั่นใจว่า มีปฏิสัมพันธ์ที่แท้จริง เกิดขึ้นและสร้างความมั่นใจต่อสาธารณชนว่ามุมมองต่างๆ ของประชาชนจะได้รับการนำมาสู่การ พิจารณาด้วย การมีส่วนร่วมของประชาชนจะให้ข้อมูลแก่ผู้มีอำนาจตัดสินใจเกี่ยวกับความสำคัญที่ สัมพันธ์กับสาธารณชนในมุมมองทางเลือกที่มีคุณค่าที่อาจเกิดขึ้นจากการตัดสินใจนั้นๆ (วันชัย วัฒนศัพท์ และคณะ, 2551:20)

เทศบาลตำบลปะโค อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคายเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอีกรูปแบบหนึ่งที่มีลักษณะของความเป็นชุมชนเมือง ให้ประชาชนมีสิทธิ มีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่น เป็นรูปแบบที่เรียกได้ว่าเป็นประชาธิปไตย และใกล้ชิดประชาชนมากที่สุด เท่าที่ปรากฏในเขตเทศบาลนั้นจะเป็นลักษณะผสมผสานกันของความเป็นเมืองและชนบทรวมกัน ประชาชนจึงรวมอยู่ด้วยกันอย่างหลากหลายไม่ว่าจะเป็นอาชีพ ฐานะ หรือรายได้ ชุมชนในเขตเทศบาลเทศบาลตำบลปะโค อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ที่ผ่านมาก็มีการพัฒนาชุมชนมาอย่างต่อเนื่อง ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา ทำให้การพัฒนาชุมชนเป็นไปตามความต้องการของประชาชน ทั้งนี้ประชาชนหลายส่วนก็ได้นำหลักธรรมทางศาสนาไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต การพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วมในการบริหารพัฒนางานในด้านต่างๆ ซึ่งมีการดำเนินงานด้านพัฒนาชุมชน การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน การพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ที่ผ่านมากการบริหารงานพัฒนาชุมชนของเทศบาล ตลอดถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนประสบผลสำเร็จไปในส่วนหนึ่ง และยังไม่ตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ดีเท่าที่ควร (งานวิเคราะห์นโยบายและแผน กองวิชาการและแผนงาน, 2564)

จากประโยชน์ของการมีส่วนร่วม ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการมีส่วนร่วมเชิงพุทธในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลตำบลปะโค อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมเชิงพุทธในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลตำบลปะโค อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย และเพื่อศึกษารูปแบบหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วมของเทศบาลตำบลปะโค อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย แล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากการลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมเชิงพุทธในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลตำบลปะโค อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ผู้วิจัยเห็นว่าหลักธรรมที่กล่าวมา ข้างต้นนั้น จะสามารถนำมาปรับประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วมเชิงพุทธของ เทศบาลตำบลปะโค อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ได้เป็นอย่างดี และจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน ทำให้ชุมชนมีความสมัค สمانสามัคคี ความเอื้ออาทร ความมีเหตุมีผลในการทำงานร่วมกัน ความสอดคล้องและครอบคลุม กับความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมให้บุคลากรในองค์กรและประชาชนในชุมชน รู้ถึงคุณค่าของ

หลักธรรมในการดำรงชีวิต เพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุดต่อประชาชนของ เทศบาลตำบลปะโค อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมเชิงพุทธในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลตำบลปะโค อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย
2. เพื่อศึกษารูปแบบหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วมของเทศบาลตำบลปะโค อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบ่งเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่ การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มผู้นำชุมชนในเทศบาลตำบลปะโค อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย

1. ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลหลักที่ใช้ในการวิจัย โดยได้กำหนดคุณลักษณะของ ผู้ให้ข้อมูลหลักที่ใช้ในการศึกษาวิจัยเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยผู้วิจัยได้คัดเลือกจากผู้นำชุมชนใน เทศบาลตำบลปะโค อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย และกลุ่มพระสงฆ์ ภายใน เทศบาลตำบลปะโค อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย และกลุ่มประชาชนภายในเทศบาลตำบลปะโค อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย 6 คน

กลุ่มที่ 2 ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) โดยผู้วิจัยได้คัดเลือกจากผู้บริหารเทศบาลเทศบาลตำบลปะโค อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย จำนวน 5 คน ได้แก่ นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลปะโค อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย รองนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลปะโค อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ปลัดเทศบาลเทศบาลตำบลปะโค อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย รองปลัดเทศบาลเทศบาลตำบลปะโค อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ผู้อำนวยการกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมเทศบาลเทศบาลตำบลปะโค อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

2.1 เอกสารชั้นปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และพระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล

2.2 เอกสารชั้นทุติยภูมิ คือ แนวคิดและแนวทฤษฎีที่มีความสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการวิจัย พร้อมทั้งตำรา เอกสารวิชาการ บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องรูปแบบการพัฒนาชุมชน แบบมีส่วนร่วมเชิงพุทธของเทศบาลตำบลปะโค อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย

3. เครื่องมือในการวิจัย แบบสัมภาษณ์ และแบบสนทนากลุ่ม

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย การวิเคราะห์ข้อมูลด้านเอกสาร การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ และการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสรุปผลการสนทนากลุ่ม

ผลการวิจัย

1. สภาพและปัญหาการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วมของเทศบาลตำบลปะโค จังหวัดหนองคาย สภาพปัญหาในการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วม โดยวิจัยจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ปัญหาของมนุษย์จะสอดคล้องกับทฤษฎีความต้องการของมนุษย์ของมาสโลว์ คือ "ความต้องการทางด้านสรีระวิทยา" เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ คือ ความต้องการทางด้านอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค "ความต้องการความมั่นคงปลอดภัยของชีวิต" คือ ความต้องการที่อยู่อาศัยอย่างมีความปลอดภัย หรือถูกขโมยทรัพย์สิน ความมั่นคงในการทำงาน และการมีชีวิตอยู่อย่างมั่นคงในสังคม "ความต้องการทางด้านสังคม" คือ ความต้องการความรัก ความต้องการที่จะให้สังคมยอมรับว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม, "ความต้องการที่จะมีเกียรติยศชื่อเสียง" คือ ความภาคภูมิใจ ความต้องการดีเด่นในเรื่องหนึ่งที่จะให้ได้รับการยกย่องจากบุคคลอื่น "ความต้องการความสำเร็จแห่งตน" เป็นความต้องการในระบบสูงสุด ที่อยากจะให้เกิดความสำเร็จในทุกสิ่งทุกอย่างตามความนึกคิดของตนเอง

ปัญหาทางด้านการพัฒนา คือ การขาดความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อมทางด้านต่าง ๆ ไม่ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย จนเกิดความเดือดร้อนในสังคม การไม่รู้จักการตั้งอยู่ในระเบียบวินัย เช่น การประกอบอาชีพที่ทุจริต มีสภาพจิตใจไม่เข้มแข็ง การมีทัศนคติที่ผิด ปัญหาดังกล่าววิเคราะห์ได้ดังนี้ 1) ปัญหาทางด้านการพัฒนากาย 2) ปัญหาทางด้านการพัฒนาศีล 3) ปัญหาทางด้านการพัฒนาจิต 4) ปัญหาทางด้านการพัฒนาปัญญา

2. สภาพปัญหาในการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วมเทศบาลตำบลปะโคโดยวิเคราะห์จากการเก็บข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลหลัก

2.1 สภาพปัญหาในการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วม โดยวิจัยจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยจึงวิเคราะห์ข้อมูลเพิ่มเติม จากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จำนวน 25 คน/รูป และมีข้อมูลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วมของเทศบาลตำบลปะโคว่ามีปัญหาหรืออุปสรรคอย่างไรบ้าง เกิดจากสาเหตุอะไร ซึ่งจากการสัมภาษณ์พบว่า สภาพปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการ

ด้านการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วมมีรากฐานมาจากคนชุมชนที่เป็นปัญหาสำคัญ หลายประการ เช่น ปัญหาด้านคุณภาพชีวิตของท่านในปัจจุบัน ปัญหาการบุกรุกและทำลายทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การตัดไม้ทำลายป่าการเลี้ยงปลากะชังและด้านอื่น ๆ ปัญหาด้านการจัดการทรัพยากร และโครงสร้างขั้นพื้นฐานทางการเกษตร ปัญหาความยากจน ปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ ปัญหาความเสื่อมถอยในด้านวัฒนธรรม หรือแบบวิถีพุทธ การบริโภคนิยม ปัญหาองค์การของรัฐ หรือองค์กรที่รับผิดชอบด้านการปกครอง อำนาจความสะดวก และตอบสนองความต้องการของชุมชน จิตสำนึกให้เคารพกฎระเบียบ กติกาสังคมและวินัย

2.2 สภาพปัญหาและสาเหตุที่เกิดขึ้นในเทศบาลตำบลปะโค จากสภาพปัญหาในการดำเนินการด้านสภาพและปัญหาการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วมของเทศบาลตำบลปะโค จังหวัดหนองคายซึ่งมีอยู่ 5 ประการ เช่น สภาพปัญหาในด้านสังคม สภาพปัญหาในด้านสิ่งแวดล้อม สภาพปัญหาในด้านเศรษฐกิจ สภาพปัญหาในด้านการปกครอง และสภาพปัญหาในด้านวัฒนธรรม สภาพปัญหา และสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น มีดังนี้

1) ปัญหาด้านสังคม สภาพปัญหาส่วนใหญ่เกิดจากปัญหาความยากจน ซึ่งคนในชุมชนส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพเกษตรกรรม ปัญหาดังกล่าวอาจมีหลายประการ เช่น ปัญหาแหล่งน้ำในการผลิตปัญหาด้านการปลูกพืชไม่เหมาะสมกับที่ดินปัญหาด้านทุนดำเนินงานในการผลิตของเกษตรกรหรือ ปัญหาหนี้สินและการขาดแคลนทุนดำเนินการปัญหาการเก็บรักษาผลผลิตและปัญหาด้านสังคมในชุมชนอีกประการหนึ่งคือ ปัญหาด้านยาเสพติด เช่น อยากรอง อยากรู้ อยากเห็น อยากสัมผัส ซึ่งเป็นสัญชาตญาณอย่างหนึ่งของมนุษย์ โดยคิดว่าไม่ติดแต่เมื่อลองเสพเข้าไปแล้วมักจะติดถูกเพื่อนชักชวน ส่วนใหญ่พบในกลุ่มเยาวชน ทำตามเพื่อน เพราะต้องการ การยอมรับจากเพื่อนฝูง หรือใช้แล้วทำให้ขยันจึงเหมาะแก่การเรียน หรืออันเนื่องมาจากโรคร้ายไข้เจ็บจนเกิดการติดยา เพราะใช้เป็นประจำเกิดจากขาดสติยั้งคิด ภาวะสิ่งแวดล้อมรอบตัว เอื้ออำนวยที่จะส่งเสริม และผลักดันให้หันเข้าหายาเสพติด เช่น ครอบครัวแตกแยก สมาชิกในครอบครัวขาดความเข้าใจกัน ภาวะเศรษฐกิจบีบบังคับให้ทำเพื่อความอยู่รอด อยากรวยเร็ว หรือพักอาศัยอยู่ในแหล่งที่มีการเสพยาและค้ายาเสพติด

2) ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม ปัญหามีผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในเทศบาลตำบลปะโค นั้น ล้วนเกิดขึ้นจากการกระทำของมนุษย์แทบทั้งสิ้น ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรต้องเสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็ว ผู้ที่จะได้รับผลกระทบโดยตรง คือ ชุมชนที่อยู่ใกล้เคียงนอกจากนั้นยังก่อให้เกิดการแย่งชิงเพื่อใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่เหลืออยู่ สร้างปัญหาความขัดแย้งขึ้นในสังคม ปัญหาเหล่านี้สามารถแก้ไขได้ หากทุกคนในชุมชนร่วมในกันเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาของท้องถิ่นอย่างจริงจัง ทั้งที่ลงมือกระทำด้วยตนเอง และการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ก็จะสามารถฟื้นฟูบูรณะให้ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ในท้องถิ่นกลับคืนสู่สภาพมาอย่างเดิมได้

3) ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ และสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในเทศบาลตำบลปะโคมีหลายประการ เช่น การผลิตสินค้าและการบริการอย่างมาก ก่อให้เกิดการใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย โดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่น เพราะมีค่านิยมที่ผิดๆ พ่อแม่ต้องรับผิดชอบทั้งที่มีรายได้

ไม่มาก ปัญหาการขาดแคลนปัจจัยการผลิต ปัจจัยที่จำเป็น และเป็นส่วนสำคัญยิ่งในการผลิต ได้แก่ ที่ดิน เงินทุน เครื่องมืออุปกรณ์ต่าง ๆ และปัญหาที่พบมากที่สุด คือ ราคาการเกษตรตกต่ำเหล่านี้ เป็นปัญหาที่ต้องได้รับการแก้ไขให้ถูกวิธีการต่อไป

4) ปัญหาด้านการปกครอง ปัญหาและสาเหตุในการปกครองชุมชนเทศบาลตำบลปะโคไม่ได้รับการพัฒนาอย่างทั่วถึง มีการเจริญเติบโตอย่างไม่สม่ำเสมอภาคการเกษตรมีความอ่อนแอ และมีความเสียเปรียบต่อกลุ่มนายทุน หรือแม้แต่การบังคับใช้กฎหมายก็ไม่เท่าเทียมกัน เช่น ทำลายริมแม่น้ำโขงการสร้างสิ่งปลูกสร้างโดยไม่ได้รับอนุญาตเลี้ยงปลากระชัง ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ หน่วยงานของรัฐไม่ค่อยเอาใจใส่ในปัญหาดังกล่าว กล่าวได้ว่าเหมือนกับว่า ได้รับผลประโยชน์ร่วมกันปัญหาทั้งหลายควรได้รับการดูแลอย่างเอาใจจริงเอาใจ เพราะถ้าปล่อยให้ปัญหาเกิดขึ้นบ่อยๆ อาจจะทำให้เกิดความเสียหายต่อชุมชน และยังเป็นการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งเป็นสมบัติของชาติ และของชุมชนนั่นเอง

5) ปัญหาด้านวัฒนธรรม ปัญหาเกี่ยวกับด้านวัฒนธรรม ส่วนใหญ่เกิดขึ้นกับเยาวชน ซึ่งปัญหาดังกล่าวมาจากค่านิยม ความเชื่อ ในปัจจุบันภาวะแวดล้อมต่าง ๆ จากการไหลบ่าของ วัฒนธรรมตะวันตก ทำให้แนวความคิด ความรู้สึก วิธีการดำเนินชีวิตมีการเปลี่ยนแปลงไป ความเจริญทางเทคโนโลยีที่เข้ามา เช่น อินเทอร์เน็ต วิทยุ โทรทัศน์ คนรุ่นใหม่ หรือเยาวชนจึงไม่ได้ศึกษา เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยอย่างเพียงพอเหล่านี้เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในเทศบาลตำบลปะโค ซึ่งต้องหาทางแก้ไขปัญหาดังต่อไปนี้

2.3 สภาพปัญหาจากการวิเคราะห์ข้อมูล ชุมชนเทศบาลตำบลปะโค จังหวัดหนองคาย ถือได้ว่าเป็นสังคมที่รวมกันเป็นชุมชน และอาศัยอยู่ร่วมกันหลายกลุ่ม เช่น กลุ่มคนวัยทำงาน กลุ่มคนสูงวัย และกลุ่มเยาวชนที่เป็นอนาคตของชาติ ก็ได้รับผลกระทบที่เป็นผลต่อเนื่องมาจากปัญหาดังกล่าวกล่าวคือ ไม่ได้รับการตอบสนองความต้องการอย่างเพียงพอ โดยชุมชนเทศบาลตำบลปะโค และหน่วยงานของรัฐในบางส่วน ยังขาดการพัฒนาที่ถูกต้อง เพราะเหตุนี้ การประพาดิการปฏิบัติ จึงเป็นการกระทำที่แสดงออกในลักษณะที่ไม่ดีงามและไม่ถูกต้องเหมาะสม ปัญหาดังกล่าวจึงส่งผลกระทบต่อสังคมส่วนรวม ขาดเป้าหมายในการดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง ขาดความรับผิดชอบ ขาดความซื่อสัตย์สุจริต ขาดความมีเหตุมีผล ขาดความกตัญญูกตเวทิตา การรักษาระเบียบวินัยมีน้อย การช่วยเหลือเกื้อกูลต่อกันขาดความสามัคคีในหมู่คณะ ไม่เคารพสิทธิของบุคคลอื่น ขาดการประหยัด ไม่มีความมัยยัสต์ ขาดความยุติธรรม ความอดุสาหะขยันหมั่นเพียรมีน้อย คอยเอาเปรียบซึ่งกันและกัน ทศนคติ ความเชื่อและมีพฤติกรรมในการปฏิบัติที่เอนเอียงไปในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง มีความรู้สึกนึกคิดแปรปรวน มีความก้าวร้าวจนเกิดความรุนแรง การดำรงชีวิตประจำวันเป็นแบบบริโภคนิยม หรือนั่นความเป็นวัตถุนิยมมากจนเกินไปหรือตกอยู่ในอบายมุขต่าง ๆ ค่านิยม และวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงามของชาติจึงถูกกลืนเลือนอย่างน่าเสียดาย ขาดการยึดถือประโยชน์ส่วนร่วม แต่มุ่งเน้นประโยชน์ส่วนตนเป็นใหญ่

2. รูปแบบการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วมของเทศบาลตำบลปะโค จังหวัดหนองคาย

ผู้วิจัยดำเนินการด้วยการเก็บรวบรวมข้อมูลในขั้นที่ 3 จากการสัมภาษณ์ และการสนทนา กลุ่มเฉพาะ และได้ดำเนินการด้วยวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลในขั้นที่ 4 โดยนำผลการศึกษาในขั้นที่ 1

ขั้นที่ 2 ขั้นที่ 3 มาวิเคราะห์และสังเคราะห์ เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่และนำเสนอผลจากการศึกษาวิจัยจากเหตุผลดังกล่าว อธิบายเป็นประเด็นที่สำคัญได้ ดังต่อไปนี้

2.1 สังเคราะห์สภาพปัญหาในการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วม สภาพและปัญหาการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วมของเทศบาลตำบลปะโค จังหวัดหนองคายจากการศึกษาสภาพปัญหาทั่วไป โดยจากการวิจัยเอกสารและจากการเก็บข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลหลักโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยได้สังเคราะห์สภาพปัญหาที่เป็นข้อค้นพบจากการวิจัยตามประเด็นที่ค้นพบได้ ดังนี้

1) ปัญหาด้านสังคม เพราะขาดการพัฒนา ศิลปะที่เกิดจากการขาดการพัฒนา คือขาดการระวังทางกายและวาจา กล่าวคือ ศิลปะจะควบคุมได้ 2 อย่างดังกล่าว ปัญหาที่เกิดจากการกระทำทางกายเป็นปัญหาที่เกิดจากการประพฤติ การปฏิบัติ โดยแสดงออกด้วยการกระทำต่าง ๆ ของหน่วยงานของรัฐและคนในชุมชน โดยจะเป็นการตั้งใจปฏิบัติ หรือไม่ตั้งใจปฏิบัติก็ตาม

2) ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม เพราะขาดการพัฒนาจิต เมื่อได้พัฒนาจิตแล้วก็ไม่ทำชั่ว เพราะนึกถึงชาติ คือ การเกิดมาเป็นมนุษย์ ไม่ว่าจะอยู่ในฐานะใดก็ตาม ย่อมเป็นผลของกุศลกรรม และรู้ได้ว่าบุญกิริยาวัตถุ หรือการทำความดีประการต่างๆ เป็นมนุษยธรรม เพราะฉะนั้น หน้าที่ที่มี การระลึกถึงชาติ คือ การเกิดเป็นมนุษย์ ในขณะที่ก็เป็นเหตุที่จะให้ละการกระทำทุจริต เพราะเห็นว่าการกระทำทุจริต เป็นการกระทำที่ต่ำทราม ไม่ใช่เป็นธรรมของมนุษย์ เมื่อระลึกได้อย่างนี้ก็จะไม่ทำทุจริต

3) ปัญหาด้านเศรษฐกิจ เพราะขาดการพัฒนากาย ปัญหาทางเศรษฐกิจในปัจจุบัน ส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ ในการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนเป็นอย่างมาก แม้ว่าจะเกิดความเจริญหรือความทันสมัยในด้านต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง โดยมีวัตถุ เป็นเครื่องช่วยทำให้วิถีชีวิตประจำวันของมนุษย์สะดวกขึ้น แต่ในความเจริญเหล่านั้นก็มีความเสื่อมโทรมตามมา ดังนั้น เทศบาลตำบลปะโคเมื่อเห็นปัญหาดังกล่าวแล้ว ต้องหาวิธีการเพื่อจัดการกับปัญหาดังกล่าวให้ลงตัว เพื่อพัฒนาชุมชนให้อยู่ในกรอบ ปัญหาในชุมชนเมืองวังสะพุง ยังมีความประมาทในการใช้จ่าย โดยไม่รู้จักการวางแผนชีวิตให้ถูกต้อง จึงมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจภายในครอบครัวและชุมชน

4) ปัญหาด้านวัฒนธรรม เพราะขาดการพัฒนาปัญญา วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ พฤติกรรมของคน จะเป็นเช่นไรก็ขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมของกลุ่มสังคม นั้น ๆ เช่นวัฒนธรรมในการพบปะทักทายของไทยใช้ในการสวัสดีของชาวตะวันตกทั่วไปใช้ในการสัมผัสมือ วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ควบคุมสังคม สร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อย ให้แก่สังคม ปัญหาในชุมชน เทศบาลตำบลปะโค ยังไม่ได้รับการแก้ไขอย่างเพียงพอ หรือไม่ได้พัฒนาทางด้านจิตใจ ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงทั้งด้านวัตถุ ความเชื่อ ค่านิยม จึงทำให้ประเพณีที่ดีงามบางอย่างจึงสูญหายไป

5) ปัญหาด้านการปกครอง เพราะขาดการพัฒนาศีล ปัญหาด้านการปกครอง กล่าวได้ว่ายังขาดศีลธรรมที่ดีงาม นักปกครองถ้าขาดศีลธรรมก็อาจอนุমানได้เลยว่า ไม่อยู่ในกฎกติกา ไม่รับผิดชอบต่องานที่ตนเองรับผิดชอบ ต่อมาก็เกิดการคอร์รัปชัน ผลตามมาก็คือ ชุมชนในท้องถิ่นไม่ได้รับการพัฒนาอย่างทั่วถึง มีการเจริญเติบโตอย่างไม่สม่ำเสมอ และมีช่องว่างของสังคมสูงนักเลือกตั้งกุมบังฉานและผูกขาดทางด้านเศรษฐกิจหรือแม้แต่รัฐเกิดความขัดแย้งกับประชาชน

2.2 สังเคราะห์แนวคิดทฤษฎีและหลักธรรมที่สอดคล้องกับการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วมเชิงพุทธของเทศบาลตำบลปะโค จากการศึกษาวิเคราะห์แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนที่สอดคล้องกับหลักธรรมที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วมเชิงพุทธ ในบทที่ 2 พบว่า การพัฒนาชุมชนเป็นการเปลี่ยนแปลงกระบวนการทางด้านความคิด และพฤติกรรมของชุมชน กล่าวคือ เพื่อให้มนุษย์มีความเจริญขึ้นทั้งในเรื่องของความรู้ ด้านทักษะและความสามารถ ดังนั้นกระบวนการพัฒนาต้องมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจน

การที่มนุษย์จะคิดจะทำสิ่งอื่นได้ต่อเมื่อความต้องการขั้นพื้นฐานได้รับการตอบสนองความต้องการนั้นองค์กรใดที่ยังไม่ได้รับการตอบสนองความต้องการในขั้นพื้นฐานอย่างเพียงพอจะเกิดปัญหาตามมา จากการเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์งานวิจัยในครั้งนี้ เห็นได้ว่าปัญหา และอุปสรรคในการดำเนินการด้านการพัฒนาชุมชนของเทศบาลตำบลปะโค เกิดจากภายในตัวบุคคลเป็นสำคัญ โดยเกิดจากสภาพแวดล้อมรอบตัวของชุมชน มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการปฏิบัติของคนในชุมชน กระบวนการในการมีส่วนร่วม เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมคนในชุมชน เพื่อให้มีความเจริญขึ้นทั้งในเรื่องของความรู้ทักษะความสามารถโดยผ่าน 2 ขั้นตอน คือการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนเทศบาลตำบลปะโคและการส่งเสริมกิจกรรมในด้านต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความรับผิดชอบร่วมกัน หรือกิจกรรมที่แสดงถึงการมีส่วนร่วม ปัญหาที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนเทศบาลตำบลปะโค

2.3 หลักธรรมที่สอดคล้องกับความต้องการสำหรับการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วมเชิงพุทธของเทศบาลตำบลปะโค จังหวัดหนองคาย จากการศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่สอดคล้องกับการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วมเชิงพุทธของเทศบาลตำบลปะโค ซึ่งอยู่ในบทที่ 2 พบว่าการนำแนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวกับการพัฒนามนุษย์นั้น หลักการใหญ่ คือ เพื่อเป็นแนวทางและการนำไปปฏิบัติเพื่อให้เห็นเป็นรูปธรรมแต่ก็ยังไม่เพียงพอและไม่สามารถรองรับกับสิ่งที่เปลี่ยนแปลงในชุมชนที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอได้

ดังนั้น การนำเอาหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าหรือหลักพุทธธรรม นำมาบูรณาการปรับประยุกต์เพิ่มเติมจากการนำแนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หรือการพัฒนาชุมชน เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขด้านการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วมเชิงพุทธ เพื่อให้เห็นเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้นไปการนำหลักธรรมจึงต้องมีความเหมาะสมสำหรับการพัฒนาชุมชนเทศบาลตำบลปะโคเพื่อนำหลักธรรมมาปรับประยุกต์ใช้อย่างเป็นระบบ และมีความชัดเจน เพื่อจะได้นำไปปฏิบัติเพื่อให้ได้เป็นรูปธรรมผู้วิจัยจึงดำเนินการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลักโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อค้นหาวិธีการที่จะทำให้ชุมชนเทศบาลตำบลปะโคมีพัฒนาอย่างถูกต้องโดยประเด็นในการสัมภาษณ์"การพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วมเชิงพุทธโดยการฝึกอบรมและจัดกิจกรรม ควรเป็นอย่างไร"

อภิปรายผล

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วมเชิงพุทธ พบว่า ธรรมชาติของมนุษย์นั้นมักจะเห็นประโยชน์ตน มากกว่าประโยชน์ส่วนรวม หรือมีความลำเอียงเข้าข้างตัวเอง คิดว่าตัวเองถูกต้องเสมอเหตุนี้ ความต้องการในด้านต่างๆจึงเพิ่มมากขึ้นเป็นทวีคูณดังนั้น การใช้ทฤษฎีในการพัฒนาทั้ง 4 ด้าน กล่าวคือ พัฒนากาย พัฒนาศีล พัฒนาจิตและพัฒนาปัญญา จึงเป็นหลักการประพฤติปฏิบัติที่แสดงออกในลักษณะที่ดั่งาม ถูกต้องตามหลักศีลธรรมควรจะนำไปปฏิบัติต่อตนและอื่น ต่อสังคมส่วนรวม เพื่อให้เกิดการดำเนินชีวิตการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข ซึ่งจะบ่งบอกถึงการมีความรับผิดชอบ มีความซื่อสัตย์สุจริต มีเหตุมีผล กตัญญูกตเวที รู้จักการรักษาระเบียบวินัย มีความเสียสละเพื่อส่วนรวม มีความสามัคคีในหมู่คณะ รู้จักประหยัลดอดออมมีความยุติธรรม มีความเพียรมีเมตตาริจิต มีความเมตตาและกรุณาต่อสรรพสิ่งทั้งหลาย สอดรับงานวิจัยของ วิชญาภา เมธีวรวัตร (2559) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ภาควิชาตอนล่าง 2” ผลการวิจัยพบว่า ด้านศีล ได้ส่งเสริมให้บุคลากรมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่การทำงานอย่างเต็มที่ที่มีการจัดอบรมถือศีล และปฏิบัติธรรมประจำปี การฝึกอบรมขั้นศีล คือ ฝึกกาย วาจา ชั้นสมาธิ คือ ฝึกจิตใจ ชั้นปัญญา คือฝึกองค์ความรู้ในการพัฒนา ด้านสมาธิมีการส่งเสริมให้บุคลากรทำสมาธิให้จิตใจมีความสงบก่อนปฏิบัติงานอยู่เสมอ ด้านปัญญา สนับสนุนให้บุคลากรปฏิบัติงาน โดยใช้หลักความเห็นชอบ และคิดชอบในการทำงาน

ดังนั้นความต้องการของชุมชนเทศบาลตำบลปะโค จึงเป็นลักษณะในเชิงพฤติกรรม หรือในระบบการตัดสินใจในกระทำทั้งในสิ่งที่ดีและไม่ดี ซึ่งเป็นผลจากหลายด้าน เช่น จากสื่อ จากการโฆษณา จากอินเทอร์เน็ต ฯลฯ จึงเกิดเป็นพฤติกรรมเลียนแบบ เหตุเนื่องจากชุมชนเทศบาลตำบลปะโค มีพื้นฐานในฐานะสังคมที่แตกต่างกัน เช่น ด้านการงานอาชีพ ด้านความรู้ ด้านครอบครัว เป็นต้นเหล่านี้ จึงส่งผลในเชิงความคิด จึงเกิดปัญหาตามมาในหลายๆด้าน ตั้งแต่ปัญหาภายในระดับครอบครัว จนถึงระดับชาติ ดังนั้น หน่วยงานของรัฐต้องให้ความสำคัญในเรื่องดังกล่าว และควรพิจารณาถึงปัญหาในด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในชุมชน ชุมชนส่วนท้องถิ่น แม้จะเป็นองค์กรที่ไม่สำคัญในระดับชาติ หรือเป็นปัญหาที่มีขอบเขตที่เล็ก แต่ควรพิจารณาว่าชุมชนส่วนท้องถิ่นในประเทศไทยมีอีกมากมายที่มีปัญหาในลักษณะนี้ ดังนั้น การแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยใช้รูปแบบในการพัฒนาทั้ง 4 ด้าน จึงเป็นการส่งเสริมให้ชุมชนรู้จักพัฒนาตนในสิ่งที่ดีงามและเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาดิน พัฒนาคือและพัฒนาคน เพื่อการพัฒนาประเทศชาติต่อไปนั่นเอง

2. หลักธรรมที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วมเชิงพุทธ ผลการสังเคราะห์หลักธรรมที่สอดคล้องกับการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วมเชิงพุทธจากการวิจัย พบว่า การนำแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนและความต้องการในการพัฒนาของชุมชน เพื่อนำไปเป็นแนวทางหรือนำไปพัฒนา เพื่อปรับปรุง แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอันเกิดจากความต้องการของชุมชน คือ ด้านสังคม สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ การปกครองและวัฒนธรรม สอดรับงานวิจัยของ เสมอ อัครมณฑา (2557) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการตามหลักอปริหานิยธรรมของ

องค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี” ผลการวิจัยพบว่า การประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรมในการบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี สามารถนำหลักอปริหานิยธรรมไปบูรณาการเข้าไปในทุกขั้นตอนของกระบวนการบริหารเพื่อพัฒนาการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี ทำให้เกิดการมีส่วนร่วม ความสามัคคีเป็นทีม และสามารถนำมาบูรณาการเข้ากับบริหารงานทั้งในด้านการบริหารจัดการบุคลากร การประสานงาน และการจัดองค์กร โดยการร่วมแรงร่วมใจเป็นคณะแต่ละฝ่าย เป็นการผนึกกำลัง เป็นไปตามวัตถุประสงค์ และพบว่า อปริหานิยธรรม เป็นหลักป้องกันความเสี่ยง เป็นไปเพื่อความเจริญสามารถนำไปเป็นแนวทางปฏิบัติด้านการบริหารจัดการได้เป็นอย่างดี

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

หลักธรรมทางพุทธศาสนาสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ได้เป็นอย่างดี และมีความเป็นรูปธรรมในผลของการปฏิบัติ เพราะหลักธรรมทางพุทธศาสนาเป็นหลักการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ให้ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องดีงามและย่อมนำมาความสุขมาให้ในชุมชน สังคมองค์กร แก่ตนเองและบุคคลอื่น หลักธรรมที่ทำให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขนั้น และสามารถนำมาแก้ไขปัญหาลักษณะต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้ด้วยการปฏิบัติตามหลักธรรมอย่างถูกต้องถูกวิธี ตามความต้องการของชุมชนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- เทศบาลตำบลปะโค. (2564). *งานวิเคราะห์นโยบายและแผน กองวิชาการและแผนงานแผนพัฒนาสามปี. (เอกสารอัดสำเนา: ปี 2564-2566)*, หนองคาย: เทศบาลตำบลปะโค.
- ประพันธ์ นีกระโทก. (2557). "ทุนทางสังคมกับการจัดการความรู้สู่องค์กรชุมชนพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนใน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง". บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสมัย สุทธิโก (แถมบุญ). (2556). "การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ". บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วันชัย วัฒนศัพท์ และคณะ. (2551). *การมีส่วนร่วมของ ประชาชน*. ขอนแก่น: โรงพิมพ์ศิริภรณ์ออฟเซต.
- วิद्याภา เมธีวรวัตร. (2559). "รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธของมหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่าง 2". บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เสมอ อัครมณฑา. (2557). "รูปแบบการบริหารจัดการตามหลักอปริหานิยธรรมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี". *ดุชนิพนธ์พุทธศาสตร์ดุชนิพนธ์บัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

